

Művészettörténet és hit

Újból és újból elérkezik életünkben a vissza- és önmagunkba nézés ideje, amikor arra készülünk, hogy a gyökereinkig lehatolva újra megtaláljuk magunkban a hitnek, a látásnak az alapjait, melyekre felépítve a mindennapjainkat, járhatjuk utunkat, a jézusi példát követve. A keskenyt, a ki nem taposotat, hol nem tolonganak, nem lökik félre az embert, és az útjelzőket is sokszor nekünk kell felállítanunk és újrafestelnünk.

Ilyen utazásra hívlak most benneteket. Hívjuk vezetőkül a művészetet. Rómában járunk. A Lateráni bazilikától haladunk a Celius lankái felé, s a píneák között egyszerre kibukkan jobb kéz felől a Szent Kelemen templom. A háttérben már látszanak a Colosseum ívei, balra a négy pannóniai vértanú kőfaragó emlékére épített San Quattro Coronati templom erődített tömege. A Szent Kelemen templom nincs az utazási irodák városnintz túrának állomásai között, a több mint 300 templom érdekesebb látnivalót kínál. Itt nem szobrászkodott Michelangelo, nem festett Mategna vagy Raffaello, valljuk be, az építészeti megoldás is másodosztályú. Rómától többet váránk.

Belépve barokk belső fogad. A mennyezet minden szegletén történik valami, gipszek, aranyozások, festmények. Nincs egy üres hely, minden megtervezett, a tekintet sem tud megnyugodni, a formák és színek vezetnek tovább, az apszisban ragyogó mozaikok, és arany, arany mindenütt. A mozaikkép a Szent Kereszt felmagasztalását mutatja, a húsvéti titkot, a kereszténység, a hit fundamentumát. Kicsit megnyugodva nemcsak a szakértő szem veszi észre, hogy ez nem barokk templom, hanem román stílusú bazilika a 13. századból, amit a 18. században kidíszítettek. A pillérek vaskosak, stabilak, az ívek szabályosak, szerkesztettség és rend mindenütt. A díszítés csak architektónikus, a belső parkányok, melyek a bordák faállványait tartották, mind a funkcióról beszélnek. Érdemes újra körbejárni. És itt, a jobb oldali hajóban megy lefelé egy lépcső. Alul egy ősi templom a 4. századból, őskeresztény bazilika, ma altemplomnak mondanánk. Ívek, antik formák, őskeresztény hangulat, egyszerűség, fények alig szűrődnek be. Az oltár Szent Kelemen sírja. Az ember otthon érzi magát, igen, ez már befogadható lépték. Am a padozatban egy újabb lépcső. Lefelé. Egy szinttel lejjebb több mint 2000 éves Mitrász-szentély. Egy lakóház házi szentélye. A dombormú-

vön a napisten leszúrja a sötétséget jelképező bikát. Folyik a vér. A kiontott vér az Isten diadala. Körülötte a lakóház helyiségei, minden emberi. De a lépcsőn még lejjebb vezet az út. Homály, pára és csobogás. Hatalmas ókori boltívek még a köztársaság korából, és egy boltzott csatornában még ma is folyik egy kis földalatti folyó. Ez egy feltöltött völgy, alján a folyóval. Az egymásra épülés, a folytonosság háborzongató és egyúttal felemelő.

Felmenve a lépcsőn a fenti templomba, egy padban fel kell dolgozni az élményt, s az embernek meg kell kérdeznie önmagától, mit mondanak neki a szintek, hol érzi igazán otthon magát. Mert ez az épület már nemcsak művészettörténet, hanem a saját hitünkről is szól.

De ne szintekről beszéljünk, hanem lehetőségekről, kínosan kerüljük el a minősítések látszatát, hiszen minden otthon más és más, s más gondolati, hitbeli szokásbeli háttér határoz meg bennünket. És a belső történések is mások: a spirituális út, amely befelé vezet.

Az első lehetőségben – barokkos tér – minden adott. A hit valamennyi eleme meghatározott, gondolkodásra nincs szükség, minden négyzetcentiméteren, minden aspektusban már van valami. Csak szemlélni kell, befogadni. Nem alkotni, csak ráébredni, elfogadni a kész hit- és tanításbeli paneleket, a szokásokat, a kultúrát, mely ma fontosabb, mint a hit, sőt az maga a hit. Itt igazodni kell, s ha fazonigazításról van szó, csak a szakemberek végezhetik, mint egy barokk épület felújítását, az építetőnek nincs beleszólási lehetősége, a szakemberek mindenben döntenek. Érezni, átélni az átöleltséget, a gondoskodást, ahol mindennek helye és értelme van. A gondolati pályák itt a befogadásig tartanak.

A második lehetőségben – román tér – a stuktúrán van a hangsúly, az alappilléreken. Filozófia, teológia, dogmatika, ahogy az angyali aquinói mester kispékelte. Nincs mit elhagyni, nem kell kiegészíteni, minden működik. Nincs bonyolult támpillérendszer, cizellált faragások. Csak a pusztá tények, ökol-szabályok, s ugyanakkor arányok, mérnöki pontosság. A hit pontossága, a hízkegy pontossága. Ez van, ezt kell szeretni. És lehet is. Az embert nem nyomasztják a díszek, a felesleges spekulációk, maradnak a pusztá igazságok, a kereszt, a szentháromság, a megváltás: a nagy alappillérek. De menjünk beljebb utunkon.

A harmadik lehetőség – az őskeresztény hit és élettér. Itt már otthonosan mozgunk. Ez már az életről szól. Dogmatika helyett etika, ha kell az oroszlanok előtt is. Magartartás-, sors- és létezőség Jézussal, Istennek tetsző élet. A Sion, a hegyre épült város. Isten országa, a Bokor élete és jövője. Minden bájosan civil, nincsenek nagy pillérek, élet van, születéstől a sírig.

Jó itt lenni, ez a mi biztonságunk, a kazamaták hangulata, alulértvényesülés, testvériség. Előttünk a mezítláb tanító élete, a három év vándorfőiskola. A köztünk élő Jézus.

De az út folytatódhat, ha csúszós is lábunk alatt a talaj, és a világítás is hiányos. A nagy alapösszefüggések, a Jézus előtti világ színtere ez. A beavatásoké. A mai kutatások már szépen összerakják az egyiptomi, Mitrász- és egyéb vallások zsidók közötti továbbélését, ami aztán tovább él Jézusban, a mai kereszténységben. Persze a gyökerekről ma nem beszélünk, csak a beavatottak tudják. Ez innen jött, az onnan. Itt már ez is volt. A titkok felsejlenek. A misztérium – persze nem a leegyszerűsített, mindenféle divatokban, tanfolyamokon konzum szinten elsajátítható – kitapintható. Itt nincs becsapás, nincs gyorstalpaló. És a titkok megérintenek, a bensőnkben. De a forrás is megtalálható. Csak idő, gondolat és meditáció kell hozzá. A mai bibliakutatások kiszabadulnak az Egyház béklyójából. Szabad a gondolat, de mindenki tudja: bármit lehet találni, bármit lehet értelmezni, az intézmény és az egyén védekezni fog... Kiátkozás, felfüggesztés, lefitymálás? Itt mindez nem számít. Az Istennel való találkozás nagyon valóságos.

Az ötödik lehetőség csak a folyó. Itt már nincsenek istenek, teológiák. Itt már csak az áramlás van, a „flow”. Isten Lelkéé, vagy a nagy folyóé. Mind egy. Itt már nincs spekulálás, csak rá kell feküdni. Élő vizek forrása? A Lélek áradása? Itt már csak az ember marad. A természet, a megújulás, a lét folyása. A Teremtő, és az Élet maga.

Ahogy mi emberek mindennap kicsit meghalunk, és az álom, az éjszaka újjáteremt. Ahogy mindennap meghal kicsit a Föld, és reggel újra indul az élet, és minden tel végén ott a tavasz, a megújulás, prima vera, a halálból élet fakad – úgy kell megkérdeznünk magunktól: Otthon vagyunk-e ebben a világban? És Isten otthon van-e bennünk? És az öt lehetőség újra felkínálkozik. Újra előttünk van a befogadás, a tudás, az élet. És Isten, aki felkínálja mindezt. És a döntés sem kényszer. Csak ajánlás.

Garay András